

Da Bjørli Lizzie måtte ha ny mamma

Noen ganger er uhellet ute i forbindelse med følling og man står der med et friskt føll uten mor. Her følger en fortelling om dette og tips om hvordan man kan få en fostermor til å godta det morløse føllet med hjelp av hormonell behandling som simulerer en følling.

AV MÅLFRID VATNE

På formiddagen skjærtorsdag 14. april 2022 kom et velskapt hoppeföll til verden i Bjørli på Høylandet. Fødselen gikk bra og mor Lykkeflicka var tidlig på bena og kvittet seg raskt med etterbyrden. Det lille helsvarte hoppeføllet var livskraftig og reiste seg kvikt. Men, så begynte problemene. Lykkeflicka var likegyldig til føllet og manglet matlyst. Jeg melket en halvliter råmelk. Føllet drakk villig og var godt fornøyd. Mamma Lykkeflicka ble slappere og en klinisk undersøkelse avslørte rask puls og bleke slimhinner. Jeg melket ytterligere en halvliter og da la hun seg ned i halmen. Like etterpå var hun død. Hun døde av indre blødninger. Trolig hadde pulsåren som går til livmoren sprukket under fødselen. En ikke uvanlig dødsårsak på litt eldre avlshopper. Quadrigohoppa Lykkeflicka ble 14 år. Hun vant Stokriteriet på Dannero i 2011 og fikk til sammen 8 føll. Erling (3-1.26.2/486.860kr) som tok 6 seire på 14 starter i fjor som trearing er den foreløpige beste.

Enormt engasjement

Det er trist å miste en fin og flink avlshoppe under slike omstendigheter. Samtidig står man med et livskraftig føll uten mor. Jeg har prøvd det tidligere og vet at det er et meget tidskrevende arbeid. Føllet må ha mat hver til annen hver time i

begynnelsen og det er livsavgjørende at de får i seg nok råmelk de første 8-12 timene. Jeg fikk ut nesten en liter til med råmelk fra Lykkeflicka etter at hun var død. Denne var viktig for føllet. Den lille hoppa var så fin og livskraftig. Hun så på meg med sine vakre tillitsfulle øyne. Jeg måtte bare forsøke. Jeg la ut et innlegg på Facebook, samt hos Trav og Galopp Nytt og Trav365.no om at jeg søkte amme. Det ble en enorm respons! Originalinnlegget ble delt over 700 ganger! Mange kontaktet meg via meldinger og telefon. En av de som kontaktet meg var Veronika Bugge. Hennes hoppe Sibrina hadde føllet samme dag som Lykkeflicka, men føllet var svakt og hun var redd det ikke ville klare seg.

Den livsviktige råmelka

I frysen hadde jeg en del råmelk fra i fjor og tidligere år. I inntil et år er råmelk holdbar nedfrost, men etter det har den verdi som næring selv om ikke antistoffene er nyttbare. Jeg tok opp og begynte å tine en flaske fra året før. Når en skal tine råmelk er det viktig å ikke ha for varmt vann. Ikke over 37 grader og heller bytte vannet ofte om man må tine melka raskt. Varmt vann vil ødelegge antistoffene. Jeg laget meg en liste og skrev opp når og hvor mye føllet drakk for å ha oversikt slik at jeg kunne se at hun fikk i seg nok råmelk og etter hvert

RÅMELK

- Første melka hoppa produserer, gulhvitt og tjukk.
- Inneholder ca. ti ganger så mye proteiner og dobbelt så mye energi som vanlig melk.
- Inneholder mye antistoffer, som er livsviktige for føllet slik at det har beskyttelse mot infeksjoner frem til fyllets egen produksjon av antistoffer kommer i gang.
- Porer i tarmen er åpne for opptak av de store proteinmolekylene som antistoffer er i inntil 24 timer, men mest de første 6-8 timene. Etterpå gir antistoffene beskyttelse i tarmen.
- Føllet bør ha ca. 10-15% av kroppsvekten i råmelk første døgnet.
- Finnes råmelkspasta, men det er bare et komplement til råmelk. Ikke erstatning.
- Om føllet får for lite/dårlig råmelk må det få tilførsel av plasma.
- Råmelk er holdbar i frysen i inntil 1 år. Må rines forsiktig i vannbad på maks 37 grader

BJØRLI LIZZIE får melk laget på melkerstatning for hest, som vi fikk kjøpt da butikkene åpnet påskeaften.
(Foto: Nina Grongstad Saur)

SIBRINA OG LIZZIE sammen i boksen for første gang etter den vellykkede hormonbehandlingen. Sibrina er svett i bringa etter prostaglandinbehandlingen. Foto Målfrid Vatne

tok til seg nok næring. Se også faktaboks om råmelk.

Føllet hadde nå fått navnet Bjørli Lizzie, inspirert av navnet til sin far Grisle Odin G.L. Hun gikk villig med på turer og fikk da hun var en dag gammel hilse på shetlandspennien Picasso. De gikk sammen ute, så Lizzie fikk sosial omgang med andre av sin art. Hun fikk nå melk fra flaske hver til annenhver time med to litt lengre intervaller på natta. Tre dager etter føllingen mistet Sibrina sitt eget føll og Veronika Bugge var så snill og lot oss prøve henne som amme. Etter en over ti timers tur på smale trønderske veier satte vi inn Sibrina i boksen ved siden av Bjørli Lizzie på kvelden søndag 17. april.

MELKEERSTATNING TIL FØLL

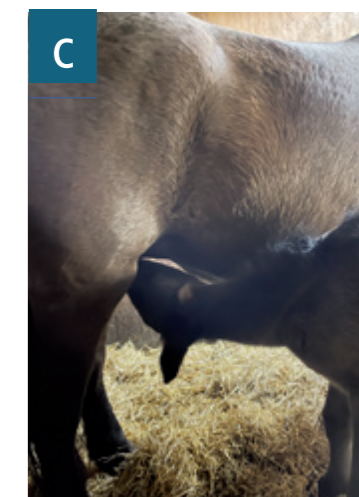
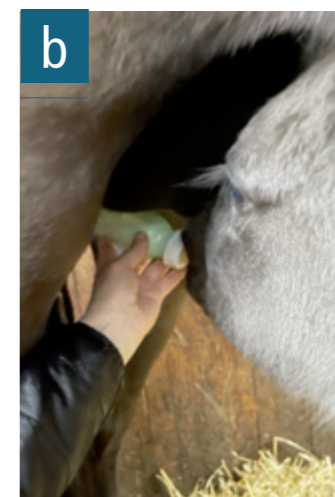
- Finnes flere melkeerstatninger for hest. Bla. Salvana som Felleskjøpet har i de fleste butikker.
- Kostnad å flaske opp et føll på hoppemelkpulver vil ligge på ca. 20 000 til 25 000 kr.
- Kan også bruke melkepulver beregnet på andre dyreslag, men de bør spedes i annen konsentrasjon til hest.
- Kan bruke melk fra ku eller geit, men har annen sammensetning, så kan gi problemer med bl.a diare og smaklighet. Bla er hoppemelk søtere enn ku melk, så man kan ha i litt sukker eller honning om kumelk må benyttes til man får tak i amme eller pulver for hest.

Sibrina hadde tidligere hatt flere føll og et år hadde hun adoptert en morløs følunge som hun gikk med sammen med sin egen. Så utgangspunktet var bra, men ørene var slikka bakover og hun slo etter føllet. Hun var derimot snill å melke og Lizzi fikk nå hoppemelk etter to dager med pulver melk for hest og noe kuråmelk med honning. Hun drakk den nye melka villig, og virket fornøyd og glad. Se også faktaboks om melkeerstatning til føll.

Hormonell behandling av fostermor

Jeg startet så en hormonbehandling av fostermoren Sibrina for å få henne til å godta det nye føllet. Denne behandlingen simulerer en fødsel. Tanken er at hoppa skal tro hun har føllet. Deretter introduserer man fosterføllet. Jeg brukte en 'oppskrift' fra ASVT's hjemmeside skrevet av veterinær Henrik Nyberg. (Se faktaboks). Sibrina fikk først smertestillende medisin rett i blodet. Tretti minutter senere fikk hun en høy dose med prostaglandiner. Dette er et hormon som får hester til å svette og de kan også få milde kolikk lignende symptomer. Svetten fra Sibrina smøret jeg inn føllet med. Jeg brukte både en svamp og mine hender for å samle opp svette og gni inn føllets pels. Jeg hadde gnidd inn Bjørli Lizzie fra nese til hale og nedover bena. Tjuv minutter senere fikk Sibrina en dose med oksytocin in-

travenøst. Dette er et hormon som gir sammendragninger av glatt muskulatur spesielt i livmor og melkekjertler. Hormonet oksytocin er sentralt ved fødsler og utdrivning av melk, men stimulerer også til å skape båndet mellom mor og barn. Det kalles «lykkehormonet». Noen minutter senere introduserte vi føllet til Sibrina. Hun som bare en time tidligere hadde lagt på ørene og slått etter føllet, humra nå og var veldig interessert i henne. Hun lukket over hele kroppen til Lizzie og kom ned på ene frambeinet. Nedenfor framkneet hadde jeg ikke smurt inn føllet godt nok med svette. Direkte la Sibrina på ørene og slo mot føllet. Jeg smøret da inn føllet på nytt og var ekstra nøye med bena der svetten tidligere ikke helt hadde rekt til. Da godtok Sibrina Bjørli Lizzie og tok henne til seg. Forvandlingen var total! Før behandlingen var hun som en 'tiger'. Etterpå var hun en omsorgsfull mor. Det var altså essensielt at absolutt hele føllet var godt innsurt med svette fra hoppa. Da jeg slapp de sammen i boksen litt senere, humret Sibrina og passet på føllet som om hun aldri hadde hatt et annet føll. Det var magisk å se forvandlingen. Samtidig tenkte jeg på hvor fantastisk og finurlig hormonsamspillet i kroppen er og var glad for at jeg hadde fått til å 'tukle' litt med naturen. Jeg belaget meg på en natt i stallen.

PÅ VEI MOT MÅLET. a) Lizzie drikker melk fra flaske rett etter hormonbehandlingen. b) Nærmere målet. Lizzie drikker melk fra flaske ved juret 12 timer etter hormonbehandlingen. c) Målet nådd! Endelig, ca. 24 timer etter hormonbehandlingen, drikker Lizzie melk fra Sibrina sitt jur. (Foto: Målfrid Vatne)

Å få føllet til å drikke av ammen

Etter iherdig jobb i 12 timer fikk jeg Lizzie til å senke hodet og drikke fra tåteflaske under buken mellom spene. Jeg jobbet videre med å bytte fra smokk til spene, men det var virkelig et tålmodig-

hetsarbeid. For å øke Lizzie sin motivasjon ventet jeg tre timer så hun var ekstra sulten. Sibrina var helt fantastisk og veldig flink under hele prosessen. Føllet ble dog litt redd når ho flytta på seg. Derfor behøvde jeg å gi Sibrina litt

beroligende to ganger. Når Sibrina stod helt stille kunne jeg stå bak hoppa og dra mer i juret, samt virkelig putte spenen inn i munnen på føllet. Samtidig melket jeg spenen. Til slutt og etter en del svette og oppgitt, så lyktes jeg endelig. Bjørli

Foto: Hans Chr. Grundseth

Druen Design

Føllrabatt
kr. 1000 til
medlemmer i
Veikle Balder.

Rek. 1.21.6 v.
gr. lag kr 920 121,-
Seiers%: 30,4
Trippel%: 69,6.

RAMSTAD BALDER

e. Norheim Faksen u. Lia Topsa e. Braute

Ved travprøven under kåringen gikk Ramstad Balder siste 500 på km. tiden 1.15.0.

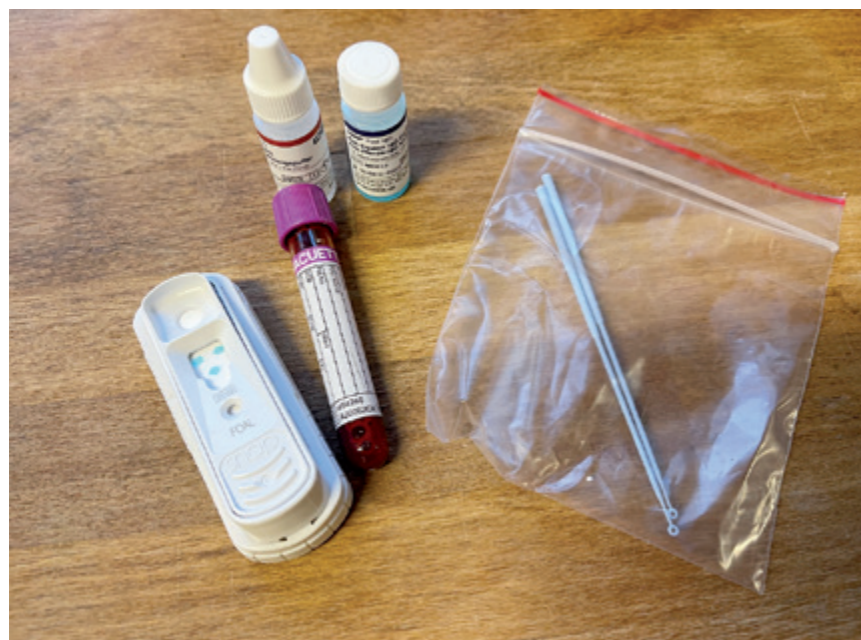
Ramstad Balder har en innavlskoeffisient på 3,1. Ramstad Balder er Lia Topsas førstefødte. Deretter følger halvbrødrene Ramstad Kristian og Ramstad Frekken.

Ramstad Balder står til naturlig bedekning hos trener Andreas Opheim, Gran.

Kr 2000 ved påmelding + kr 10000 ved syv dagers levende føll.

KONTAKT: Andreas Opheim Tlf. 913 10 541 | Knut Karlberg Tlf. 916 83 058

HURTIGTEST for måling av antistoffnivå i blodet hos føll. (Foto: Målfrid Vatne)

BJØRLI LIZZIE OG SIBRINA på beite med flokken av hopper og føll. De er til venstre i bildet. (Foto: Målfrid Vatne)

hele stallen. Dette var en enorm lettelse og jeg kjente ren og skjær LYKKE! Hvordan dette forløper, og hvor lett det er å få til, kan nok variere litt fra hoppe til hoppe og føll til føll. Min erfaring er dog at man ikke må gi opp. Det går til slutt! Ifølge Henrik Nyberg på ASVT så har de lyktes i alle tilfeller som er forsøkt. Så om du noen gang kommer i en slik situasjon, få hjelp av en veterinær, prøv hormonmetoden og gi ikke opp. Dagen etter tok jeg en blodprøve av Bjørli Lizzie for å sjekke at hun hadde fått i seg nok antistoffer via råmelken. Det finnes bla. hurtigtester for dette som kan gjøres i stallen. Testen var positiv og viste at det iherdige arbeidet hadde lyktes. Lizzie hadde fått i seg over 800 mg/dl IgG, slik at hun var godt rustet mot evt. framtidige infeksjoner før hennes egen antistoffproduksjon kom i gang.

Lizzie stod plutselig og drakk av Sibrina sin spene. Ivrig og sultent som om hun aldri gjort noe annet. Et døgn etter hormonbehandlingen så hadde det løst seg. Føllet drakk og det føltes som om den deilige klukkelyden lød som ekko i

Små utfordringer

Sibrina og Bjørli Lizzie gikk sammen hele sommeren og ble avvent litt før jul da følet var nesten åtte måneder. Ingen kunne

under den tiden se at de ikke var mor og datter. Sibrina tok godt vare på Lizzie, som var som et hvilket som helst annet føll. Det var dog tre episoder som viste at mor-barn forholdet var litt annerledes. To uker etter den vellykkede adopsjonen regnet det mye og jeg ville legge på Lizzie et dekken før de gikk ut. Jeg tok da på følldekken som hun hadde brukt i dagene etter fødselen, men før hun fikk fostermor. Da kjente ikke Sibrina igjen føllet når jeg slapp de ut. Hun sprang bare og ropte etter føllet selv om hun sprang helt inntil mora. Jeg tok da direkte av dekken og alt ble heldigvis normalt igjen. På høsten skjedde noe lignende når jeg prøvde å legge på et helt nytt dekken. Da la Sibrina på ørene til Lizzie og hun fikk bare gå uten teppe. En gang ble det litt kaotisk ved inntak av alle hoppene og føll en sen kveld med mye regn på forsommeren. Da var det som om Sibrina ikke kjente igjen Lizzie og slo etter henne gjentatte ganger. Jeg torde ikke putte de i samme boks. Da jeg introduserte de for hverandre gjen-

nom luka i boksdøren, kjente Sibrina igjen føllet og alt var som normalt igjen.

Denne historien viser hvordan man, ved hjelp av hormoner, kan simulere en fødsel. Metoden kan også brukes på hopper som ikke vil godta sitt eget føll. Det finnes også andre måter å skaffe en amme til et føll. Om man har flere hopper som skal følle, kan man prøve å sette føllet til en annen hoppe under hennes egen følling. De fleste hopper, spesielt kaldblods, vil fint kunne klare to føll med god foring og evt. litt ekstra tilskudd til føllene. Eldre variant har vært å gni føllet inn med fostermor sin forstervæske/etterbyrd eller å ta skinnen av det døde føllet og legge på det som skal adopteres. «Hormon-metoden» er dog roligere og skaper fysiologisk et godt bånd mellom fostermor og føll.

Jeg håper inderlig at ingen av dere mister hoppa deres ved følling. Men, skulle hoppa dø fra føllet, så håper jeg at mine erfaringer her kan hjelpe og inspirere dere. Lykke til med årets føllinger! Det

HORMONELL BEHANDLING AV FOSTERMOR ELLER HOPPE SOM IKKE GODTAR SITT FØLL

- Dette er en behandling som må utføres av veterinær.
- Gi hoppa normaldose med flunixin (1,1 mg/kg) intravenøst.
- Etter 30 minutter gi høy dose prostaglandin (10 mg dinoprost=2 ml Dinolytic eller Kloprostenol 1 mg= 4 ml Estrumat el. Lign.) intramuskulært. Hoppa får da kraftige symptom med bla svetting. Gni svette fra hoppa inn i HELE føllets pels.
- Etter ca. 15-20 minutter gis 20-30 IU oksytocin (2-3 ml Vetocin eller lign) intravenøst. Noen minutter senere presenteres føllet til hoppa. Ny dose av oksytocin kan behøves å gi ut ifra oppførsel til hoppa.

Kilde: www.asvt.se/images/pdf/ammabehandling.pdf

er jo så fantastisk hver gang. Kos dere og nyt!

Målfrid Vatne
Veterinær og lykkelig oppdretter

